

ВІДГУК

**офіційного опонента про дисертацію Гарної Світлани Юрїївни
«Методика вивчення зарубіжної літератури у старшій школі
з використанням технологій дистанційного навчання»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.02 - теорія та методика навчання (зарубіжна література)**

Актуальність обраної теми та її зв'язок з напрямками наукових досліджень.

Актуальність та доцільність проблеми дослідження, обраної С.Ю. Гарною, не викликає сумнівів з багатьох міркувань. Перш за все, нині, у час стрімкого розвитку інтернет-технологій, чимало аспектів нашого життя переноситься в інтернет, розвиваючи інформаційне суспільство та долаючи географічні бар'єри. Не стає винятком і освіта. Інтернет дає змогу розширити форми навчання, зробити їх повноцінними та всеосяжними. Набуття нових знань і навичок, корисних і застосовуваних на практиці в інформаційну епоху, значно розширює можливості самореалізації і самовдосконалення особистості. По-друге, інтенсивний розвиток інтернет-технологій, удосконалення комп'ютерної техніки зумовлюють активне впровадження технологій дистанційного навчання в освітній процес закладів освіти різних типів, про що наголошено в багатьох офіційних документах останнього часу. Можливості та переваги дистанційної взаємодії вчителя і учня значно розширюють часові та просторові межі навчання, а відтак, сприяють інтенсифікації цього процесу. По-третє, досліджувана проблематика поки що лише фрагментарно представлена в наукових працях вітчизняних дослідників.

Зважаючи на зазначене вище, дисертація Гарної Світлани Юрїївни за темою «Методика вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання», безумовно, актуальна особливо в контексті сучасних наукових пошуків.

Актуальність обраної для дослідження проблеми підсилюють визначені Гарною С. Ю. суперечності між: 1) соціальним замовленням сучасного інформаційного суспільства щодо впровадження в освітній процес технологій дистанційного навчання під час вивчення зарубіжної літератури та недостатнім рівнем розробленості науково-теоретичного забезпечення організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти; 2) нагальною потребою здобувачів освіти в індивідуалізації навчання та реальним станом готовності вчителів до використання технологій дистанційного навчання; 3) необхідністю впровадження дистанційних технологій навчання та обмеженістю матеріально-технічного й методичного забезпечення, що не дозволяють реалізувати ці технології.

Визначені протиріччя дозволили дисертантці коректно та повно розробити концепцію власного дослідження. Дисертація ґрунтується на основних положеннях чинних законодавчих і нормативних документів, концепцій, а також є частиною науково-дослідницької роботи кафедри методики викладання світової літератури НПУ ім. М. П. Драгоманова і реалізується в межах планової наукової теми «Зміст і методика вивчення зарубіжної літератури за державними

стандартами в умовах 11-річної загальноосвітньої школи» (реєстраційний № 0100U000046).

Отже, вважаємо, що тема дисертації С. Ю. Гарної актуальна, суспільно й науково важлива, її розроблення сприяє практичному впровадженню і утвердженню нового дистанційного напрямку в освіті.

Структура роботи. Оцінюючи дисертацію Світлани Гарної з позиції відповідності до вимог, відзначимо цілісність та логічність її структури та змісту. Композиційно робота складається зі вступу, трьох розділів, пов'язаних внутрішньою логікою і послідовністю викладу матеріалу, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, додатків. Повний обсяг дисертації становить 325 сторінок, із них основного тексту – 219 сторінок. Робота містить 19 таблиць, 17 рисунків і 1 діаграму. Список використаних джерел складає 301 найменування, із них 10 – іноземними мовами.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Вивчення рукопису тексту дисертації та його автореферату переконує, що дисертантка підійшла до вирішення важливої наукової проблеми системно й цілісно, належним чином обґрунтовуючи теоретико-методологічні засади, розробляючи й експериментально перевіряючи ефективну методичну систему використання технологій дистанційного навчання у процесі вивчення зарубіжної літератури у школі.

Дослідницький задум С. Ю. Гарної та етапи його реалізації з належною повнотою і теоретичною обґрунтованістю подано у вступі. Зокрема, коректно та грамотно розроблений науковий апарат дослідження: актуалізовано вибір теми, виявлено низку суперечностей, чітко, логічно й лаконічно сформульовано мету, об'єкт, предмет та гіпотезу дослідження. Чотири дослідницькі завдання здобувачка наукового ступеня вирішувала, застосовуючи відповідні теоретичні, емпіричні й статистичні методи. У *першому розділі «Теоретико-методологічні засади використання технологій дистанційного навчання у процесі вивчення зарубіжної літератури»* дисертанткою вивчено та охарактеризовано значний пласт наявного теоретичного й практичного досвіду з проблеми дослідження. Розглянуто та проаналізовано нормативну базу щодо впровадження системи дистанційного навчання в освітній простір (с. 31–33), належну увагу при цьому приділено проєкту нового «Положення про дистанційну форму здобуття загальної середньої освіти» (2020). Проаналізовано ключові дисертаційні й монографічні праці, що становлять науковий інтерес у межах теми дослідження в педагогічному, психологічному й науково-методичному аспектах.

Проведено пошуково-розвідувальний експеримент, у процесі якого здобувачкою здійснено ґрунтовний аналіз підручників із зарубіжної літератури для учнів старшої школи, окремих онлайн-платформ для учасників освітнього процесу, онлайн-спільнот учителів зарубіжної літератури та констатовано, що серед запропонованого контенту лише незначна кількість матеріалів може бути використана під час упровадження дистанційного навчання.

Ретельне вивчення стану навчання зарубіжної літератури у старшій школі з використанням дистанційних технологій протягом року в чотирьох школах Донецької та Харківської областей (відвідані уроки, співбесіди з учителями та старшокласниками) дали можливість Світлані Юрїївні з'ясувати, якими

онлайн-ресурсами та програмними застосунками користуються вчителі та учні під час підготовки і проведення уроків зарубіжної літератури. Отримані результати стали основою для проведення констатувального етапу експерименту.

У **другому розділі** дисертації «*Методична система вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання*» Світлана Гарна теоретично обґрунтувала методичну систему вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання; сформулювала провідну ідею, яка полягає в тому, що для учнів, які з різних об'єктивних і суб'єктивних причин повністю чи частково знаходяться в особливих умовах навчання (віддалені від очної співпраці з учителем), має бути створено таке сучасне освітнє середовище для вивчення найкращих творів світового красного письменства, що сприятиме особистісному й компетентнісному розвитку школярів. Дисертанткою визначено концептуальні підходи (особистісно зорієнтований, компетентнісний, медіадидактичний), функції (когнітивна, комунікативна, аксіологічна, естетична, мотиваційна, рецептивна, корегувальна) розробленої методичної системи. Виокремлено принципи навчання: *загальнодидактичні* (індивідуалізації, самостійності й неперервності освіти, посильності, послідовності, наочності, мотивації, поетапності формування вмій та навичок, здоров'язбережування, комунікативності тощо) і специфічні (диференціації, адаптивності, кастомізації, гнучкості, модульності, регуляції та саморегуляції потоків інформації, технологічності тощо).

Для об'єктивного оцінювання знань учнів старшої школи дисертанткою визначено чотири критерії з показниками (мотиваційно-знаннєвий, діяльнісно-операційний, творчо-рефлексивний, ціннісно-предметний), а на їх основі окреслено *рівні* сформованості предметної компетентності учнів старшої школи у процесі вивчення зарубіжної літератури з використанням технологій дистанційного навчання: високий, достатній, середній, низький.

Відповідно до теоретичних позицій дослідження та визначених педагогічних умов, критеріїв і показників, схарактеризованих рівнів сформованості предметних компетентностей учнів старшої школи у процесі вивчення зарубіжної літератури з використанням технологій дистанційного навчання у **третьому розділі** «*Експериментальна методика вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання*» дослідження Світланою Гарною представлена експериментальна модель авторської методики, з належною науковою обґрунтованістю викладено перебіг і результати педагогічного експерименту.

Слід зазначити, що ця структурна частина роботи насичена цікавими методичними прийомами, формами і видами робіт. Зокрема, мова йде про е-урок, віртуальну екскурсію, урок-подорож, словникову роботу у вікісередовищі; роботу з онлайн-дошкою, ментальною картою, інтерактивним плакатом; створення сторінки письменника / героя в соціальній мережі, скрайбінг-презентації, ейдос-конспектів, пазлів, фотоквестів; ведення віртуального читацького щоденника, зіставлення художніх перекладів через електронні застосунки та сервіси порівняння текстів, активне (чат-коментувальне) слухання, «сліпу» (голосову) дискусію та ще багато тих

«методичних родзинок», що, безумовно, збагачують не тільки практику, але й теорію навчання літератури.

Розділ містить детальний аналіз результатів педагогічного експерименту, який засвідчив позитивну динаміку змін в експериментальній групі порівняно з контрольною щодо сформованості рівнів предметної компетентності учнів старшої школи із зарубіжної літератури з використанням технологій дистанційного навчання за всіма критеріями. Результати експерименту унаочнено в таблицях, рисунках і діаграмі, які суттєво розширюють змістове поле дисертаційної роботи.

Усі кількісні результати після проведеного експерименту статистично обчислені, їх достовірність не викликає сумніву.

Загальні **висновки** логічно випливають зі змісту роботи, у концентрованому вигляді відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі Світлани Гарної зроблені відповідні узагальнення і висновки, оформлені додатки, які можуть бути використані теоретиками та практиками. Дисертанткою правильно подано список використаних джерел, який оформлений згідно з вимогами.

Наукова новизна та достовірність наукових положень.

Висновки щодо наукової новизни та достовірності наукових положень не викликають сумніву. Найбільш суттєвими і важливими здобутками, що одержані Світланою Гарною особисто та характеризують новизну її дисертації, визначено:

- *уперше* теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методику вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання;
- *визначено* сутність феномену «методика вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання»;
- *уточнено* зміст понять «дистанційне навчання», «дистанційна освіта», «дистанційне навчання учнів старших класів зарубіжної літератури», «технології дистанційного навчання», «предметна компетентність»;
- *поглиблено* розуміння специфіки літературного розвитку учнів старшої школи із залученням технологій віддаленого й безперервного доступу до навчального матеріалу;
- *визначено* й обґрунтовано педагогічні умови вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання (використання учасниками освітнього процесу основних форм і засобів комунікації; поєднання інноваційних та традиційних технологій навчання; взаємодія вчителя, учнів і батьків у процесі вивчення зарубіжної літератури з використанням технологій дистанційного навчання);

- *схарактеризовано* рівні сформованості предметної компетентності учнів старшої школи на основі використання технологій дистанційного навчання зарубіжної літератури (високий, достатній, середній, низький);

У дослідженні Світлани Гарної подальшого розвитку набуло використання традиційних методів навчання (за класифікацією М. Кудряшова, Л. Мірошніченко): 1) творчого читання (опрацювання художнього твору з різними видами інтерактивних коментарів, аудіо-, відеозапис читання твору в особах, за ролями, декламування); 2) евристичного (гібридизація комунікаційного середовища засобами синхронної чи асинхронної взаємодії, аудіо- чи/та відеозв'язку); 3) дослідницького (аналітична, інтерпретаційна та самоосвітня / самостійна діяльність учнів-читачів через розширення часово-просторових меж освітнього процесу); 4) репродуктивного (діджиталізація процесу здобуття знань та джерел навчальної інформації, засобів контролю).

У межах класифікації традиційних методів навчання літератури (М. Кудряшов, Л. Мірошніченко) модифіковано прийоми вчителя і види навчальної діяльності учнів: читання з різними видами інтерактивних коментарів, ведення електронного читацького щоденника, аудіо-, відеозапис читання в особах, за ролями, інтерактивна схема-конспект, словникова робота у вікісередовищі, «сліпа» (голосова) дискусія, чат (форум)-діалог / дискусія, індивідуальна бесіда (консультація), групова бесіда (консультація), редагування текстів творів з додаванням різного виду коментарів тощо.

З урахуванням вікових особливостей школярів адаптовано та переосмислено зміст специфічних методів навчання (за І. Хижняк): інформаційного, комунікаційного, тренувального, продуктивного й контрольного.

Достовірність результатів дисертації забезпечується теоретичним обґрунтуванням вихідних положень та практичним використанням комплексу методів дослідження, адекватних його предмету, меті й завданням; педагогічним умовам; якісним і кількісним аналізом експериментальних даних, дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези, що забезпечило, крім теоретичного обґрунтування проблеми, її втілення у практику роботи закладів загальної середньої освіти.

Узагальнення щодо особистого внеску авторки наукової праці свідчить про належне висвітлення і оприлюднення результатів дослідження.

Практичне значення дослідження.

Відзначимо безумовне практичне значення дисертації С. Ю. Гарної, що полягає в розробленні й апробації цікавих навчальних матеріалів для забезпечення ефективного впровадження дистанційного навчання у процес шкільного вивчення літератури. Так, для умов базової освіти адаптовано використання специфічних інноваційних прийомів навчання на основі методів (технік) фасилітації: «світове кафе»; «відкритий простір»; «базова фасилітація»; «динамічна фасилітація»; «вихід за межі» тощо. Створені дисертанткою навчально-методичні матеріали можуть бути використані у процесі шкільного вивчення літератури, у курсі методики літератури у вищих навчальних закладах, для вдосконалення змісту посібників і підручників, у подальших наукових дослідженнях,

Варто наголосити, що у процесі роботи над дисертацією С. Ю. Гарна оперативно відреагувала на реалії, у яких опинилась освіта Донеччини. Дисертантка безпосередньо взяла участь у розробленні та наповненні контенту платформи «E-school. Дистанційне навчання в школі» для п'яти базових дистанційних шкіл, у яких навчалися учні з тимчасово окупованих територій Донеччини. На сторінках дисертації (с. 92–93) С. Ю. Гарна визначила її функціональні особливості, переваги та недоліки навчання зарубіжної літератури учнів старшої школи з використанням технологій дистанційного навчання, запропонувала власні методичні рішення вдосконалення вказаної електронної платформи.

Також слід відзначити, що дисертанткою запропоновано авторське бачення сучасної моделі електронних освітніх ресурсів інтерактивного плаката, індивідуального освітнього маршруту, електронного читацького щоденника, віртуального зошита тощо. Отже, розширено палітру дидактичного інструментарію сучасного вчителя з урахуванням специфіки використання технологій дистанційного навчання.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в наукових фахових виданнях.

Аналіз публікацій Гарної С. Ю. засвідчив їхню відповідність вимогам до оприлюднення результатів дослідження. Основний зміст дисертації викладено у 19 працях, з них: 3 статті в наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних виданнях, 13 статей апробаційного характеру, з яких 7 – у співавторстві, 1 навчальний посібник у співавторстві.

Публікації авторки повною мірою відображають основний зміст і положення дисертації. Отримані здобувачкою результати відповідають паспорту спеціальності 13. 00. 02 – теорія та методика навчання (зарубіжна література). Автореферат є ідентичним до основних положень дисертації та розкриває основні її результати.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, відзначаючи безперечну актуальність і наукову новизну її дослідження, вважаємо за необхідне, у контексті наукової дискусії, висловити такі зауваження та побажання:

1. Зважаючи на реальні потреби, в дисертації бажано було б більше уваги приділити уроку як основній формі навчання, а також описати його типи та види, виходячи з особливостей дослідження та запропонованої в дисертації методики вивчення зарубіжної літератури з використанням технологій дистанційного навчання.

2. Авторка пропонує модифіковані прийоми вчителя та види навчальної діяльності учнів, зокрема стрим-аналіз, стрим-дискусію, стрим-діалог тощо. Враховуючи той факт, що стрим (потокове мовлення) зараз набуває неабиякої популярності серед молоді, у роботі доцільно було б представити алгоритм підготовки та проведення стриму, методику використання цього прийому під час дистанційного навчання.

3. Практично значущим та цінним є розроблений дисертанткою до кожного уроку комплекс завдань із зарубіжної літератури для реалізації технологій дистанційного навчання відповідно до етапів вивчення

літературного твору. Проте, бажано було б представити їх ширше, адже додатки містять комплекси для 10-11 класів лише за окремими темами.

Зазначимо, що висловлені побажання та зауваження не є принциповими для загальної позитивної оцінки дисертації, і можуть бути використані в подальшій роботі.

Загальний висновок

Результати дослідження Світлани Гарної переконують у тому, що вони є науково вартісним внеском у розвиток теорії та методики навчання зарубіжної літератури, що полягає в розробленні й упровадженні діагностувальної і формувальної методик вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання. Констатуємо, що проведене дослідження досягло своєї мети, про що свідчить визначена авторкою його новизна та практичне значення, доведені перебігом експериментальної роботи.

Отже, є всі підстави вважати, що дисертація *Гарної Світлани Юріївни «Методика вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання»* є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам пунктів 9,10,12,13,14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її авторка – *Світлана Юріївна Гарна* – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (зарубіжна література).

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мовно-літературної освіти
Інституту післядипломної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

Світлана САФАРЯН
Світлана САФАРЯН

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС <i>Сафарян Світлана</i> ЗАСВІДЧУЮ
(ПІВ) <i>Світлана Сафарян</i> (підпис)

07.12.2020